

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

1-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

I.R.Asqarov, M.M.Mo'minov, U.Sh.XusanovGulxayri(*Althaea officinalis* L.) o'simligini kimyoviy tarkibi, gulxayri moyini elementlar

analizi va uning xalq tabobatidagi axamyati..... 117

BIOLOGIYA

Sh.X.Yusupova, I.I.Zokirov

No'xat agrotsenozi zararli entomofaunasining ekologo-faunistik tahlili

(Shimoliy Farg'ona misolida) 124

K.Zokirov, A.K.Xusanov, O.T.Sobirov, M.F.Xafizddinov, D.A.Saidjaxonova,**S.T.Tillayeva, A.A.Kozimov**Sharqiy Farg'ona sharoitida terak qabariq qalqondori (*Diaspidiotus slavonicus*

(green, 1934)ning biologik va zoogeografik xususiyatlariga oid..... 132

Z.J.Isomiddinov, D.A.MirzaliyevaXushbo'y shivit (*Anethum graveolens* L.) o'simligining biokimyoviy xossalari 140**F.I.Xalmetova, X.S.Axmedov, S.N.Buranova, A.N.Botirbekov**

Reaktiv artritning genetik jihatlari 143

M.R.Shermatov

Farg'ona vodiysi agroekotizimlari tangachaqanotli hasharotlarining

(insecta: Lepidoptera) zoogeografik tahlili 147

K.Z.Yakhyayeva, F.F.Xoltayeva, K.K.Aliyeva

Chaqaloqlarda buyrak patologiyasi sabalari 154

M.A.Raximov

Mollarni go'shtga boqishda genetik imkoniyatlaridan samarali foydalanish 158

M.X.Mirraximova, N.Y.Nishonboeva

Genining polimorfizmi atopik dermatitda 162

G.M.ZokirovaFarg'ona vodiysi sharoitida *Cinara tujafilina* (Del Guercio, 1909) shirasining

(Homoptera, Lachnidae) biologiyasi 166

E.A.Botirov

Janubiy Farg'onaning Agrotis avlodi tunlam kapalaklari faunasi va ekologik xususiyatlari..... 170

G.M.Duschanova, N.A.Sobirova, D.A.AbdullayevToshkent botanika bog'i sharoitida *Eremurus lactiflorus* O. Fedtsch. (Xanthorrhoeaceae)

o'simligi bargining strukturaviy xususiyatlari 176

F.M.Abdualiyeva, Sh.S.Xushmatov

Andijon shahrida joylashgan №1-son maktab o'quvchilarining (1-11 sinf)

anfimova testi asosida intellektual rivojlanish darajasi tahlili..... 182

GEOGRAFIYA

Y.I.Ahmadaliyev, X.A.Abdualiyev

Aholining hududiy taqsimlanishini tahlil qilishida zamonaviy iqtisodiy-geografik

tadqiqotlarning zarurati 187

ILMIY AXBOROT

G.M.Mansurov

Nemis tili darslarida til o'yinlari yordamida suhbatlashish qobiliyatlarini

rivojlantirishni o'rganish..... 192

N.A.Sharopova

Qashqadaryo viloyati umumta'lim muassasalari moddiy-texnika bazasini

mustahkamlash tadbirlari va ularning natijasi 196

O.A.Maniyozov, A.A.Bozorqulov, O.S.Isomiddinova

Ta'lim jarayonida birinchi tartibli chiziqli oddiy differensial tenglamalarni yechimini

maple dasturida topish 199

D.O'.Qarshiyeva

Ona tili va adabiyot o'qituvchilarining kvest texnologiyasi asosida darslarni tashkil etish

kompetentligini rivojlantirish 203

G.B.Nafasova, B.S.Abdullayeva

Bo'lajak fizika o'qituvchilarining ilmiy-mantiqiy dunyoqarashini shakllantirish 208

**NEMIS TILI DARSLARIDA TIL O'YINLARI YORDAMIDA SUHBATLASHISH
QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNI O'RGANISH**

**ИЗУЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ РАЗГОВОРНЫХ НАВЫКОВ С ПОМОЩЬЮ ЯЗЫКОВЫХ
ИГР НА УРОКАХ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА**

**INVESTIGATING THE DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILL THROUGH LANGUAGE
GAMES IN GERMAN CLASSES**

Mansurova Gulbahor Maxdievna¹

¹Mansurova Gulbahor Maxdievna

– Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti, Xorijiy tillar kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya

So'nggi yillarda til o'yinlari nafaqat til tajribasini yaxshilash imkoniyati, balki erkin muloqot muhitini yaratishi bilan ham o'qituvchilarni jalb qilmoqda. Til o'yinlari multimodal va interaktiv bo'lib, bu o'quvchilarning idrokiga, xulq-atvoriga, hissiy va kognitiv rivojlanishiga olib keladi, o'quv muhitini yaratishni ta'minlaydi. Ushbu maqolada muallif nemis tili darsida o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda til o'yinlarining samaradorligini o'rganish uchun turli til o'yinlaridan foydalangan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarga nutq so'zlash imkoniyati berilsa, dars jarayonida ularning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda ijobiy o'zgarishlar yuz beradi. Ushbu maqolada nemis tilini o'rganuvchilarda so'zlashuv qobiliyatlarini rivojlantirishda o'yinlarning samaradorligi muhokama qilinadi.

Аннотация

В последние годы языковые игры привлекают учителей не только возможностью совершенствования языкового опыта, но и тем, что они создают среду свободного общения. Языковые игры много модальные и интерактивны, что приводит к восприятию, поведению, эмоциональным и познавательное развитие учащихся обеспечивает создание учебной среды. В данной статье автор использовал различные языковые игры для изучения эффективности языковых игр в развитии навыков говорения, учащихся на уроке немецкого языка. Исследования показали, что, когда учащимся предоставляется возможность выступить, происходят положительные изменения в развитии их навыков говорения в аудитории. В данной статье обсуждается эффективность игр в развитии разговорных навыков, изучающих немецкий язык.

Abstract

In recent years, language games have attracted teachers not only by the opportunity to improve the language experience, but also by the fact that they create an environment of free communication. Language games are multimodal and interactive, which leads to the perception, behavior, emotional and cognitive development of students provides the creation of a learning environment. In this article, the author used various language games to study the effectiveness of language games in developing students' speaking skills in a German lesson. Research has shown that when students are given the opportunity to speak, there are positive changes in their development of speaking skills in the classroom. This article discusses the effectiveness of games in the development of conversational skills in German learners.

Kalit so'zlar: til o'yinlari, nutq, interfaol, pedagogika, kommunikativ kompetentsiya

Ключевые слова: языковые игры, говорение, интерактив, педагогика, коммуникативная компетенция

Key words: language games, speaking skill, interactive, pedagogy, communicative competence.

KIRISH

Chet tilini o'qitish pedagogikasi sohasida 1980-yillarning oxirlarida dunyoning ko'pgina mamlakatlarida kommunikativ tilni o'rgatish eng mos til o'qitishning zamonaviy uslubi sifatida qabul qilingan. Til o'rganish bu nafaqat grammatika va lug'atni o'rganishdan iborat, balki tilni yaxshi bilishni, ayniqsa o'rganilayotgan tilda erkin muloqot ko'nikmasiga ega bo'lishni ham anglatadi. Tilning ravonligi talabalar o'rtasida kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishni anglatadi. Kommunikativ kompetentsiya - bu talabalarga tildan samarali foydalanish imkonini beruvchi muayyan kommunikativ kontekstdagi til tuzilmalari va funksiyalari haqidagi asosiy bilimlar tizimining sintezidir. So'zlovchi nutq jarayonida to'rtta: lingvistik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik kompetentsiyani o'zlashtirgan holda tildan to'g'ri foydalanishi kerak. Talabalarning muayyan tildan foydalanishining ravonligi va aniqligi ularning til bilish darajasini belgilaydi. Tildan ravon va to'g'ri foydalanish talabalarning til ko'nikmalarini rivojlantirishga bog'liq. Bu esa nemis tilini chet tili sifatida auditoriyada o'qitish va samarali chet tili o'qitish pedagogikasidan foydalanish orqali talabalarning

asosiy til ko'nikmalarini (ya'ni tinglash, gapirish, o'qish va yozish) rivojlantirishga kuchli ehtiyoj tug'diradi. Biroq, nemis tili darslarida real o'rganish jarayoni nazariyadan farq qiladi. Umumiy qoidaga ko'ra, til o'rganishning maqsadi og'zaki tilni tushunish va uni ravon gapirishdir. Nemis tilini o'qitish jarayonida chet tili o'qituvchilari uchun grammatika ustuvor vazifaga aylanadi. Muayyan tilni o'rganish uchun grammatikani o'rganish va o'zlashtirish kerak. Grammatika tilni o'rganishda aniqlikka erishishning muhim jihati hisoblanadi, ammo grammatikaga ortiqcha e'tibor til ko'nikmalarini rivojlantirishga to'sqinlik qiladi [5,453].

Ta'lim jarayonida chet tilida ko'nikma va malakalarini shakllantirish va rivojlantirish nutq faoliyatining barcha turlarida amalga oshiriladi. Nofilologik oliy ta'lim o'quv yurtlarida chet tili darsida nutq yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Chet tilini o'qitish jarayonida nutqiy faoliyat ko'nikma va malakalarini shakllantirish muammosi asosiylardan bo'lib, chet tili o'qitishda bunday vaziyatlar bizni yangiliklar kiritish orqali chet tillarni o'rgatish, o'qitish pedagogikamizni qayta ko'rib chiqishga majbur qiladi [2, 159]. Til o'yinlari nafaqat til o'rganish tajribasini yaxshilash salohiyati, balki multimodal, interaktiv va ommabop o'qitish muhitini yaratish tufayli ham o'qituvchilarning qiziqish mavzusiga aylandi.

Bugungi kunga kelib, til o'qitish muhitida o'yinlardan foydalanish bo'yicha ko'plab izlanishlar amalga oshirildi. Bu izlanishlar asosan chet tili darslarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratish, nemis tilida erkin gapirish bilan birga o'yinlar yordamida grammatika va lug'atni o'rgatish bilan bog'liqdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Yaqin yillar ichida o'yinlar innovatsion pedagogika sifatida qiziqish mavzusiga aylandi. Chet tili ayniqsa nemis tili darslarida talabalarga nemis tilida erkin muloqot muhitini yaratishda hamda bir vaqtning o'zida barcha til ko'nikmalarini integrallashgan holda rivojlantirishda o'yinlardan foydalanish samaradorligi bo'yicha bir qator olimlar taqiqot-tajirabalr olib borganlar, rus olimlari Passov E.I., Galskova N.D., nemis olimlari Kourimska M., Kettnerova D., Röche J. va ingliz olimi Hadfild. Ingliz olimi Hadfild o'yinni shunday ta'riflagan: "Qoidalar, maqsad va qiziqarli elementga ega bo'lgan faoliyat turidir"[4, 245].

Nemis tili mashg'ulotlarida birinchi kurs talabalarining til bilish darajasini va o'quv-tarbiya jarayoni bilan bog'liq muammolarni aniqlash maqsadida diagnostik test o'tkazildi. Ushbu test to'rtta til ko'nikmalariga: tinglash, gapirish, o'qish va yozishga qaratilgan. Diagnostik test natijalariga ko'ra aksariyat talabalar kundalik iboralarni ishlata olmaydilar, lekin ular bu iboralarni tushunishlari mumkin. Ularning ba'zilar hatto o'zlarini nemis tilida tanishtira olmaydilar, lekin oddiy so'zlar yoki eskiz iboralar yordamida boshqalarning savollariga javob berishlari mumkin. Ba'zi boshqa talabalar bu talabalardan ancha orqada. Ular oddiy iboralarni tushuna olmaydilar yoki ishlata olmaydilar. Biz chet tili, ya'ni nemis tili o'qitishdan oldin test natijalarini tahlil qildik va asosiy muammolarni topdik: talabalar to'rtta til ko'nikmalarida ham zaif edi, lekin ularning eng zaif qobiliyatlari gapirish ko'nikmasi bo'lib, biz nemis tili mashg'ulotlarda o'yinlar o'rqali gapirish ko'nikmasini rivojlantirishni tajriba-sinov mashg'ulotlari yordamida olib borishni rejalashtirdik. Biz o'yin mexanikasini qo'llash orqali ularning darsligida belgilangan topshiriqlarni o'zgartirdik va turli xil real manbalardan turli xil o'yinlarni to'pladik, o'yinlarni amalga oshirishda biz nemis tili mashg'ulotlaridagi har bir hodisani kuzatish va qayd etishga harakat qildik.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Talabalarda muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish uchun darslik nemis tilini o'qitishning ustuvor manbalaridan biridir. Lekin bu O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiyalash sharoitida til ko'nikmalarini shakllantirish uchun yetarli vosita emas. Shu sababli biz nemis tili o'qituvchilari interfaol o'qitish texnologiyalari va o'yin usullari orqali talabalarining til ko'nikmalarini shakllantirish, rivojlantirishga harakat qildik. Barcha birinchi bosqich talabalariga nemis tili mashg'ulotlari davomida til o'yinlaridan masalan: Bildbeschreibung (rasmning tavsifi), Fehler finden (xatoni toping), Gemeinsamkeit finden (o'xshashlikni toping), den besten... der Welt erfinden (dunyoda ixtiro qilingan eng yaxshisi) foydalangan holda o'rgatildi. Ushbu o'yinlar tufayli talabalarining nemis tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishlari ortib, barcha talabalar birdek faol va ularning og'zaki nutq muammolarida ijobiy o'zgarishlar sezildi, aksariyat talabalar nemis tili darslarida erkin fikrlarini bayon etishga harakat qila boshladilar. Har bir darsda fikr almashish va til ko'nikmalarini rivojlantirishga, muloqot uchun qaratilgan turli mavzularini qamrab oladigan "Spiel zum Erzählen von Geschichten" o'yini tashkil etildi: Wo warst du am

Wochenende?, Welche Musik magst du am liebsten?, Wohin willst du gerne Reisen?, Wovor hast du Angst?, Was kannst du richtig gut?, Magst du lieber Winter oder Sommer?, Was isst du nicht gerne?, Wie viele Stunden pro Tag bist du im Internet?.

Har bir mashg'ulotda grammatikaga oid va nutq faoliyatining turlari hamda nemis tilining barcha ko'nikmalari (lesen, schreiben, hören, sprechen) bo'yicha interfaol topshiriqlar mavjud edi. Shuni ta'kidlash kerakki, nemis tili darslarida o'yin, ya'ni faol o'qitish usullarining ijobiy tomoni talabalarning motivatsiyasini oshiradigan, kreativlikka, erkin muloqotga undaydigan, o'ziga ishonchni oshiradigan turli xil mashqlardan iboratligidir. Nemis tili darslarida talabalar o'gzaki nutqi, gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda o'yinlardan foydalanish natijalariga ko'ra, har bir talaba nemis tili bo'yicha o'z bilimini o'yin o'qitish usullari yordamida oshirdi. Shunday qilib, o'yin shakllari ta'sirida talabalar chet tilini an'anaviy usulga qaraganda yaxshiroq o'rganishlari aniqlandi. Talabalarning bir qismi nemis tilida o'gzaki nutq ko'nikmalari yaxshilanganligini, boshqa qismi esa til o'rganishda ba'zi an'anaviy usullar zarurligini ko'rsatdi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, tajriba jarayonida talabalar darsda ularga berilgan leksik va grammatik materialdan unumli foydalanishga harakat qildilar. Talabalarlar nafaqat o'yinlarda qatnashishlari, balki o'yinlar davomida yuzaga kelgan ayrim qiyinchiliklar va muammolar bo'yicha ham o'z fikrlarini bildirishlari kerak edi, ammo bu bosqichda deyarli ayrim talabalar faollik va qiziqish ko'rsatmadi. Bundan tashqari, yuqori til darajasida ustunlik qilgan va yuqori motivatsiyaga ega bo'lgan eng faol talabalar o'yin mashqlarini bajarishda ijobiy natijalarga ega bo'ldilar. Ilk mashg'ulotlarda talabalar unchalik faol emas edilar, biroq bir necha darslardan so'ng turli o'yinlardan foydalanish orqali ko'plab kommunikativ kompetensiyalarni o'zlashtirib, talabalar faollashib, dars mavzusi bo'yicha qo'shimcha savollar berib, qiziqish bildirdilar.

Talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish maqsadida mashg'ulotlar davomida tajriba uchun quyidagi nemis tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantiruvchi interfaol o'yinlardan foydalanildi:

Beschreibendes Zeichnen: Der Lehrer paart die Schüler und gibt jedem Schüler ein verdecktes Bild, damit die Partner die Karten des anderen nicht sehen können. Der Schüler muss das Bild beschreiben, das sein Partner zeichnen wird.

Stegreifrede: Der Lehrer erstellt eine Liste mit Themen, die die Schüler diskutieren können. Der Lehrer teilt die Klasse in zwei Teams und bittet jeden Schüler, eine Zahl für seinen Zug zu wählen. Jeder Schüler wird ohne Vorbereitung sprechen. Die Schüler müssen 45 Sekunden lang sprechen. Während der Schüler spricht, hört das andere Team zu und sucht nach Momenten der Unentschlossenheit, Grammatik- und Wortschatzfehlern. Kann das andere Team den Fehler richtig identifizieren, erhält es einen Punkt.

Til o'yinlari davomida talabalarda shakllangan o'ziga ishonch ularni nemis tilida erkin gapirishga undadi. Uyatchan va nemis tilida so'zlashishga qo'rqadigan talabalar endilikda nemis tilida o'zlarining fikrlarini oddiy iboralar orqali bo'lsada, erkin, xatosiz ifoda eta olishdi; bitta gap yoki yarim jumla o'rniga bir nechta gaplardan foydalana boshladilar; endi ular gapirishdan oldin gaplarni yozmasdilar. Nemis tili darslarida til o'yinlaridan foydalanish an'anaviy o'qituvchi faolligidan ko'ra, talabalar faolligini oshirib, ularni chet tilini yanada mukammal o'rganish, gapirish qobiliyatlarini rivojlantirishga zamin yaratdi.

XULOSA

Tajriba natijalari shuni ko'rsatadiki, o'yinlardan foydalanish nafaqat talabalarga zavq bag'ishlaydi, balki nutq uchun kontekstlarni yaratish orqali ularni mashg'ulotlarga jalb qiladi, bu esa muloqotda tildan erkin foydalanish imkoniyatini beradi. Bunday interfaol mashg'ulotlarda talabalar jim tinglovchilardan so'zlovchiga aylantirib, o'ziga ishonchni rivojlantirdi. Talabalar bir-birlarini tanishtirish, boshqalar tomonidan berilgan savollarga javob berish, ko'rsatmalar berish va ko'rsatmalarga javob berish qobiliyatini rivojlantirdilar. Muxtasar qilib aytganda, ular nutq funksiyasining bir nechta ko'nikmalarini o'zlashtirdilar. Va nihoyat, shuni aytish mumkinki, o'yinlar nafaqat talabalarni dars mashg'ulotlarida ishtirok etishga undaydi, balki ularda o'ziga ishonch va mashg'ulot davomida o'zlarini erkin his qilishlariga yordam beradi, ayniqsa bu o'yinlar guruhda ishlash va raqobatni yanada kuchaytiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова // Учебное пособие. – М.: Акти-гlossa, 2000, 345 с

ILMIY AXBOROT

2. Пассов Е.И., Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования, Развитие индивидуальности в диалоге культур, М, Просвещение, 2000,158-172.
3. H.J., Handbuch Fremdsprachenunterricht; Francke Verlag, Tübingen, 1995, s. 690.
4. Hadfield, J. (1998). Elementary vocabulary games: A collection of vocabulary games and activities for elementary students of English. Pearson, p.245
5. Kourimská M., Kettnerová D.; Sprechen, Lesen, Diskutieren; Leda; Praha; 2002, s. 453.
6. Röche J.; Fremdsprachenerwerb - Fremdsprachendidaktik; UTB basics – A. Francke s.237.
7. Mansurova, Gulbahor Makhdievna. and Fayzieva, Kamila Akhrorovna. (2020) "GENERAL CRITERIA FOR THE EVALUATION CATEGORY.," Scientific Bulletin of Namangan State University: Vol. 2 : Iss. 8 , Article 38. <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol2/iss8/38>
8. Mansurova, Gulbahor and Fayzieva, Kamila (2019) "EVALUATION CATEGORY IN FOREIGN AND UZBEK LANGUAGES ACCORDING TO THEIR PRAGMATIC CHARACTERISTICS." Scientific Bulletin of Namangan State University: Vol. 1: Iss. 2, Article 115. <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol1/iss2/115>